

DDR je analizirana sa stanovišta njena 5-godišnjeg plana (K. Thalheim, II, 116—136) i dr., a SRNJ dotaknuta je recenzijama knjiga koje se na nju odnose (npr. H. Kocój, Nijemci i poljski novembarski ustanak . . . , Varšava, 1970; II, 207—209). O novijoj grčkoj historiografiji pisano je u IV svesku (420—424). Značajna godina 1848. osvjetljena je sa stanovišta Rumunije, a iz pera rumunjskog historičara D. Birindei (IV, uvodni članak). Kao obično i u ovom godištu podosta članaka odnosi se na SSSR. M. Voslenskij pisao je o sistemu školstva i organizaciji naučnoistraživačkog rada u Sovjetskom Savezu (I, uvodni članak); M. Fälbl o Austrijsko-sovjetskim privrednim odnosima u istom svesku (12—19) i dr., ali prešlo se i u šira područja: publicist B. Lowytzkjy u uvodnom članku II sveska razmatrao je što zapravo znači pojam »sovjetski narod«, a B. Bonwetsch sa Sveučilišta u Tübingenu analizirao je A. Solženjicina kao pisca pod naslovom »Tolstojevim tragom« (II, 137—153). Ispuštajući — zbog nedovoljnog prostora — ostale tekstove, ipak spominjemo bilješku W. Steffanidesa sa južnoafričke univerze u Pretoriji, koji informira o jednoj komparativnoj studiji J. Nieuwenhuizena, pisanoj na afrikanskom jeziku (afrikaanser Sprache), a odnosi se na monetarna pitanja Sovjetskog Saveza i kapitalističkih zemalja Zapadne Evrope (I, 83). Na kraju spominjemo zanimljiv opširniji izvještaj o djelatnosti austrijskog Instituta za istočnu i jugoistočnu Evropu u godini 1972 (I, 50—65).

Branka Pribić

SLAVIC REVIEW, 1970—1973

Godine 1970. ukazali smo na to da »Slavic review« »[...] izlazi od godine 1942. kao izdanje udruženja American Association for the Advancement of Slavic Studies (Američko udruženje za unapređivanje slavenskih studija). Časopis izlazi četiri puta godišnje, a osnovna mu je značajka da je pretežni broj priloga, većih i manjih, uz prikaze edicija, posvećen gotovo isključivo povijesti Rusije i Sovjetskog Saveza. Časopis ima ustaljene rubrike, od središnjih, u kojima objelodanjuje diskusije i veće članke, do informativnih prikaza knjiga i ostalih pojedinačnih edicija«. ¹ Časopis i dalje nastavlja svojom ustaljenom tradicijom, pa je i u godištima od 1970. do 1973. ranije navedeni kriterij i dalje primijenjen. U ovom našem informativnom prikazu osvrnut ćemo se na one priloge koji manje-više obrađuju probleme vezane uz povijest radničkog pokreta, i to njegove početke i razvoj u Rusiji i u nekim ostalim zemljama, a spomenut ćemo i pojedinačne priloge o problematici naših naroda. Osim toga, osvrnut ćemo se i na rubriku prikaza u kojoj su navedene i brojne edicije vezane također uz prošlost a i sadašnjost naših naroda. Prikaz završavamo kraćom dopunom koja se odnosi na američke kanadske i engleske disertacije obranjene 1972. i 1973. a u kojima su autori obradili probleme iz povijesti, filologije, književnosti, povijesti umjetnosti i socijalističke izgradnje jugoslavenskih naroda. ²

¹ Miroslava Despot, *Slavic review*, *Časopis za svremenu povijest*, 1970, II, 284.

² Za disertacije između 1960—1972. vidi Miroslava Despot, *Američke, kanadske i engleske doktorske disertacije o jugoslavenskim zemljama i SFR Jugoslaviji*. Bibliografski prilog za razdoblje 1960—1972, *Časopis za svremenu povijest*, 1973, III, 217—226.

Profesor Duke sveučilišta Martin A. Miller, stručnjak za rusku povijest, obradio je u ovećoj studiji postanak i daljnji razvoj ideoloških konflikata u takozvanom »Kružoku Čajkovski«, koji je postojao od 1869. do 1874. u Petrogradu. Kružok je dobio naziv po svome osnivaču Čajkovskom, o kome autor priloga, na žalost, iznosi veoma štire podatke, iako smatramo da je trebalo upravo tu ličnost nešto podrobnije obraditi. Sam kružok bio je potpuno »intelektualiziran«, pa prvih godina postojanja njegovi članovi ne pokazuju gotovo nikakav interes ni za narodne mase ni za malobrojno rusko radništvo. Osim u Petrogradu postojale su takve male intelektualne takozvane »podzemne grupe« tada i u Moskvi, Kijevu, Harkovu i Odesi. Rad članova kretao se ponajviše oko osnivanja manjih knjižnica u kojima su pretežno čitali John Stuarta Milla, Bucklea, Lavrova i Černjiševskog. Svi članovi borili su se samo intelektualnim sredstvima protiv vladajućeg carskog despotizma. Sve do godine 1872. članovi gotovo svih kružoka na istoj su liniji, no uskoro dolazi do razmimoilaženja, koje izaziva P. A. Kropotkin, objavivši godine 1873. jedan manifest (pojedini manifesti su izlazili i ranije) ovaj put namijenjen i tvorničkim radnicima i seljaštvu. Sada je i budna ruska policija posvetila veću pažnju kružocima i njihovima članovima, pa su potkraj 1873. počela hapšenja. Među posljednjima uhapšen je i Kropotkin na početku 1874. pa je na taj drastičan način dovršen rad i akcija jedne od progresivnijih grupa u carskoj Rusiji potkraj XIX stoljeća (1970, br. 1). Povjesničarka Deborah Hardy, asistentkinja sveučilišta Wyoming, obradila je djelovanje i stav poznatog ruskog socijalista Petra Tkačeva. Njegovi istupi padaju u vrijeme Prve internacionale, pa je naročito aktivan 70-ih godina XIX stoljeća (1970, br. 1). Veoma je zanimljiva studija Alberta Resisa, profesora povijesti na sveučilištu u Sjevernom Illinoisu. Obradio je veoma savjesno i minuciozno pojavu štampanja i raspacavanja prvog i daljnjih svezaka Marxovog »Kapitala«. Ustanovljuje da se ubrzo nakon izlaženja prvog sveska »Kapitala«, 5. rujna 1867. u Hamburgu, to značajno djelo pojavljuje i u Rusiji. Do prijevoda na ruskom i njegova objelodanivanja došlo je tako, što je mladi ekonomist Danielson, zaposlen u Petrogradu u nekom kreditnom zavodu, stupio smjesta, nakon objavljivanja Marxova djela, u direktan pismeni kontakt s Marxom, obavještavajući ga da postoji mogućnost izlaženja prvog sveska na ruskom jeziku u Petrogradu. Kao izdavača spomenuo je N. P. Poljakova. Međutim kako je tada a i kasnijih godina postojala oštra cenzura u carskoj Rusiji, izdavanje »Kapitala« ipak je zakasnilo za nekoliko godina. Ali kad su ipak uklonjene manje-više sve zapreke, prvi se svezak pojavljuje u ožujku godine 1872, dok drugi i treći izlaze tek 1886. i 1895. Prođa i interes čitalaca bili su tako veliki da se već godine 1898. pojavilo i drugo izdanje prvog sveska Marxova djela. Autor, analizirajući prodaju, ustanovljuje da je već za prvih šest tjedana od 3000 objelodanjenih primjeraka prvog sveska rasprodano blizu tisuću primjeraka što znači trećina naklade. Svakako je i za pojavu toga Marxova djela bilo značajno što je upravo tada i Rusija postepeno počela ekonomski ponešto napredovati, primjenjujući zapadnokapitalističke metode, na što na kraju rada s pravom ukazuje autor Resis (1970, 2). I ostali veći i manji prilozi iznose na vidjelo zanimljive pojave iz povijesti carske Rusije s težištem na razvoju radničkog pokreta, a javljaju se i članci u kojima je tretirana i suvremena problematika Sovjetskog Saveza.

Vrijedne podatke o postanku i razvoju finske komunističke partije obradio je John H. Hodgson, profesor političkih nauka na Syrakuškom sveučilištu. On ustanovljuje da partijski razvoj Finske ima tri jasno zacrtane faze. Prvu

od 1918. do 1930, drugu od 1930. do 1944, i treću od 1944. do danas. Iako je partija do 1930. tobože bila dozvoljena, ipak je djelovala manje-više ilegalno. Od 1930. do 1944. bila je proskribirana, a postala legalnom političkom partijom zapravo tek godine 1944. Partija je bila osnovana 29. kolovoza 1918. u Moskvi. Njeni članovi, bivši viđeniji finski socijalisti, osnovali su je na principima lenjinizma, držeći se tih načela i kasnijih godina. Prvi program partije izražavao je kao temeljno načelo željeznu diktaturu proletarijata, želeći je što prije i brže provesti u djelo. Na četvrtom partijskom kongresu, 17. studenoga 1944, izložen je bio i prodiskutiran mnogo razrađeniji i sveobuhvatniji program. Tada je u povijesti finske komunističke partije nastalo novo razdoblje, budući da je članom nove finske vlade postao i komunist Yrjö Leino, koji je zastupao i žestoko se borio za provođenje u djelo lenjinističkih načela (1970, 1). Profesor povijesti na sveučilištu San Fernando Valley, državni koleđ, Marin Pundeff obradio je na temelju dosadašnje literature pojavu marksizma u Bugarskoj prije godine 1891, to jest prije osnivanja socijaldemokratske partije Bugarske. Osvrće se na rad Ljubena Karavelova, koji je, kao što je poznato, velik dio života proveo u Moskvi, odakle 70-ih godina XIX stoljeća odlazi u Bukurešt. Znamo da je prionuo uz Černjiševskog i Dobroljubova. Riječ je i o poznatom pjesniku i revolucionaru Hristi Botevu, pa Nikoli Grabovskom, jednome od najdinamičnijih marksista, koji je temelje svoga znanja stekao u Švicarskoj. Gabrovski je po zvanju bio pravnik, te ga na početku XX stoljeća nalazimo kao suca u Sofiji. Godine 1889, za vrijeme međunarodne pariške izložbe, i Gabrovski je u Parizu, gdje uspostavlja kontakte s Eduardom Vaillantom i Wilhelmom Liebknechtom u času kada dolazi do osnivanja II internacionale. Gabrovski je, prema mišljenju autora, bio jedna od onih ličnosti, koja je najviše pridonijela osnivanju bugarske socijaldemokratske partije godine 1891. u Trnovi (1971, 3). Leonas Sabaliunas, profesor političkih nauka Eastern Michigan sveučilišta, pozabavio se problemom socijalne demokracije u Litvi od 1893. do 1904. godine. U prvoj svojoj fazi, to jest od 1889. do 1892, socijaldemokrati Litve, pretežno prepuštaju rukovodstvo litvanskim Židovima na čelu s Alexandrom Kremerom, koji već tada ima da se bori s prilično jakim pokretom kršćanskih socijala. U drugoj fazi preuzimaju rukovodstvo Litvanci. Među njima se napose isticao Augustinas Janulaitis, koji je bio i izdavač litvanskih radničkih novina pod nazivom »Darbininku balsas« (Radnički glas), što su zbog stroge cenzure izlazile van litvanskog teritorija u Istočnoj Prusiji od 1902. do 1905. Glavni problem kojim se socijaldemokratska partija Litve manje-više bavila u to vrijeme, a i kasnije, bilo je rješavanje nacionalnog pitanja (1972, 2).

Dva oveća priloga posvećena su i temama jugoslavenskog prostora. U prvome je Gale Stokes, asistent na katedri za povijest Rice sveučilišta, obradio boravak Svetozara Markovića u Rusiji, koji je tamo, kao što je poznato, boravio između 1866. i 1868. godine. Autor se ponajviše koristio rezultatima profesora Woodforda D. McClellana, koji je već godine 1964. objelodanio svoju dobro fundiranu monografiju o Markoviću⁸ (1972, 3). U drugome radu profesor Winston M. Fisk sa Claremon Graduate school razrađuje kao preliminarnu studiju (prema vlastitom podnaslovu studije) konstitucionalizam u Jugoslaviji. Studija je podijeljena u nekoliko poglavlja u kojima autor obraduje ove probleme i pojave: partija i konstitucionalni pokret, governmentalizam i pluralizam, samoupravljanje i pravo i konstitucionalizam (1971, 1).

⁸ Woodford D. McClellan, Svetozar Marković and the origins of Balkan socialism, Princeton 1964.

U rubrici »Diskusije« skrećemo pažnju na dvije od njih. U prvoj je tretiran problem marksizma u istočnoj Evropi (1970, br. 2), dok je u drugoj veoma detaljno prodiskutirana pojava petogodišnjeg plana u Sovjetskom Savezu od godine 1928—1933, za koji je na temelju naučnoistraživačkog rada ustanovljeno da je u svakom pogledu bio predimenzioniran (1973, 1).

Od informativnih prikaza, koji se pojavljuju u svakom broju časopisa, navodimo samo neke naslove knjiga u kojima je uže ili šire tretirana problematika jugoslavenskog prostora: G. C. Paikert, *The Danube Swabians: german populations in Hungary, Rumania and Yugoslavia and Hitler's impact on their patterns*, The Hague 1967; *Studies in social life*, vol. 10; Frits W. Hondius, *The Yugoslav community of nations*, The Hague 1968; Ante Kadić, *From croatian renaissance to yugoslav socialism: essays*, The Hague—Paris 1969; Wayne S. Vucinich, *Contemporary Yugoslavia: twenty years of socialist experiment*, Berkeley—Los Angeles 1969; Alvin Z. Rubinstein, *Yugoslavia and the nonaligned world*, Princeton 1970; Duncan Wilson, *The life and times of Vuk Stefanović Karadžić 1787—1864: Literacy, literature and national independence in Serbia*, Oxford 1970; *The memoirs of prota Matija Nenadović*, Oxford 1969, preveo s uvodom o Nenadoviću Lovett F. Edwards; A. G. Chloros, *Yugoslav civil law: history, family, property*, Oxford 1970; Kruno Meneghello-Dincic, *Les expériences yougoslaves d'industrialisation et de planification*, Paris 1970; Miodrag Sukijanović, *Yugoslav foreign investment, legislation at work: experience so far*, New York 1970; Ichak Adizes, *Industrial democracy: yugoslav style: the effect of decentralization on organizational behavior*, New York 1971; Peater Dobias, *Das jugoslawische Wirtschaftssystem: Entwicklung und Wirkungsweise*, Kiel 1969; Stephen E. Palmer Jr., Robert R. King, *Yugoslav communism and the macedonian question*, Hamden 1971. i niz drugih djela. Zanimljive su i niže navedene bibliografije u kojima je obrađena i Jugoslavija. N. Todorov, K. Georgiev, V. Traikov na zahtjev instituta za balkanske studije izdali su godine 1968. oveću bibliografiju, dok je iste godine i Südosteuropa Institut u Münchenu izdao treći svezak svoje poznate Südosteuropa-Bibliographie. Kao treću bibliografiju navodimo rad Paula L. Horeckog, *Southeastern Europe: a guide to basic publications*, Chicago—London 1970. Napominjemo da je gotovo u svakom godištu prikazana bar po jedna od poznatijih jugoslavenskih edicija s povijesnom tematikom.

Kako u časopisu postoji i rubrika »Nekrolozi«, upozoravamo da je u povodu smrti našega poznatog stručnjaka za ekonomsku povijest i ekonomiku profesora dra Rudolfa Bičanića objelodanjen topao nekrolog iz pera Josepha T. Bombellesa (1970, 1).

Kao što smo naveli na početku, sada na kraju donosimo najavljenju dopunu o doktorskim disertacijama obranjenim na američkim, kanadskim i engleskim sveučilištima 1972. i 1973. godine (1973, 4). Disertacije smo i ovaj put svrstali u nekoliko grupa, polazeći od općih tema do uže specijaliziranih unutar područja društvenih nauka.

Opće teme

FREIDENREICH Harriet Z. Belgrade, Zagreb, Sarajevo: *A study of Jewish communities in Yugoslavia before world war II*, Columbia 1973.

RHEUBOTTOM David Bruce, *A structural analysis of conflict and cleavage in Macedonian domestic groups*, Rochester 1971.

XIX stoljeće

- BEABER Lawrence R. Prokesch von Osten and Austrian's Balkan policy, 1860—1872, Pennsylvania 1973.
- BUKOWSKI James Bernard, Bishop Strossmayer's political career 1860—1873, Indiana 1972.
- OKEY R. F. Cultural and political problems of the Austro-Hungarian administration of Bosnia-Herzegovina, Oxford 1972.

XX stoljeće

- LITTLEFIELD Frank Coy, Yugoslav relations with Germany and Italy and the nationality problem, 1933—1941, New York 1972.
Socijalistička izgradnja
- CAYTON John Michael, Banking, credit and the Yugoslav economy: 1952—1965, Texas 1972.
- FARKAS Richard Paul, Political and economic development in the Yugoslav system: A multi-level analysis of reforms, organizational change and functional relationships, in a communist system, South Carolina 1972.
- HELMS Larry Carl, An analysis of the planning, programming and decision-making of continuing education at the regional level in Yugoslavia, Michigan 1973.
- HUFF Walter Earl, Economics of the Yugoslav joint venture, Florida State 1972.
- IVEZIC Boris M., Investment cycles in socialist planned economics, New School for social research 1972.
- MACURA Miroslav, Estimates on the completeness of registration of Births and infant deaths in Yugoslavia and its main provinces from the late 1940's to 1961, Princeton 1972.
- MANTELL Nancy Holstein, The Yugoslav money market, Pennsylvania 1973.

Filologija i književnost

- BAXTER Kelmer D. A. A comparison of the effects of delayed sidetone on the speech of Serbo-Croatian, French and American English speakers, Ohio State 1972.
- ELLIOT James Shirley, A description of the language in Bartold Kašić's translation of the Bible into (Serbo) Croatian (1625) Michigan 1973.
- HURREN H. A. A linguistic description of Istro-Rumanian, Oxford 1972.
- PETERSON Lorna Mintz, The development of narrative technique in Ivo Andrić, Yale 1973.

Povijest umjetnosti

- GVOZDANOVIC Vladimir, Pre-romanesque and early romanesque architecture in Croatia, Cornell 1972.